YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№2

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, Oʻz.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshligʻi oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 40
Faxriddinov Temur Faxriddin o‘g‘li

TEMIR YO‘L YO‘LLARINI TA’MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI 46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich

BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI 51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA’MINLASH BO‘YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI 55
Mamanov Alisher Umbarovich

ENERGETIKA TARMOG‘I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH YO‘LLARI 60
Xamdamova Gavxar Absamatovna

SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O‘ZBEKISTON TA’LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI 65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi

IJTIMOIY OBYEKTLARDA QURILISH XIZMATLARINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOYILLARI 68
Gapparov Azim Qayumovich

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQARISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA’MINLASH 72
Zaripov Shoxboz Alijon o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIY BARQARORLIKKA TA’SIRI 75
Xolmatova Asila Menglimurod qizi

РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ 81
Н.Т. Бекназарова

BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT 86
Shaymatova Nargiza Ashurovna

NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI 93
Alimardonov G‘ayratjon Nuraliyevich

DIGITAL TWIN–BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS 99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva

PAXTA BO‘LAKCHASINING OG‘MA TO‘RLI YUZA SIRTI BO‘YLAB HAVO OQIMI TA’SIRIDAGI HARAKATINING MATEMATIK MODELI 108
Karimov Abdusamat

АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ 115
Бабаджанов Шухрат Атхамович

“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI” 120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o‘g‘li

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA’SIRI 124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI 129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi

THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING 134
Negmatov Nodir Nozimovich

O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI 139
Aytiyeva Sevara

TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR 144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich

YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI 149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li

POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH 160
Rustamov Sheroz Oblokulovich

AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR 164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li

MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH 169
Feruza Nabieva

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH 176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li

O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODELI 183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li

O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI 188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich

SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI 198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li

SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI 202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna

MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI 208
Egamov Temur Muzaffarovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLIYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI 213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI 217
Achilova Firuza Kurbanovna

INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH 222
Ergashev Olim

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR 227
Amirov Zubaydulla Toir o‘g‘li

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O‘RNI VA AHAMIYATI 233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna

KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 238
Xakimov Uchkun Xamitovich

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 242
Mardanova Ra’no Isakovna

XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL 246
Yakubov Temur G‘anibekovich

RAQAMLI SOG‘LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODELI 250
Ziyodullayev Qahramon

“MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI” VA “YASHIL TUROPERATORLAR” FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI 254
Toshev Akmal Salimovich

RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O‘ZARO BOG‘LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI 261
Madaminov Bekzod Allayarovich

O‘ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI) 266
Djumanova Rano Fayzullayevna

OLIY TA’LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI 272
Xo‘jaxanov Ma’rufxon Xamidxonovich

TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI 278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich

INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 282
Nigora Nurmatova

BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O‘RNI 287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o‘g‘li

O‘ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 291
Allabergenova Nilufar Shermetovna

O‘ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA’MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG‘OZLAR CHIQARISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI 298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich

“MINTAQA SANOATI SALOHIYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI” 306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich

BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI 309
Jabbarova Charos Aminovna

ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA’MINLASH 316
Alikulov Samar Abdirashidovich

O‘ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAYT TEXNOLOGIYALARINI QO‘LLASH 322
Turdibekov Xasan Ibragimovich

АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА 329
Камолова Феруза Кахрамоновна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL 333
Olloyorova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI 339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich

KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJRIBASI 343
Iminova Nargizaxon Akramovna

SUG'URTA KOMPANIYALARINING TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI BOSHQARISHDA RISKLAR VA RISK-MENEJMENTNING O'RNI 350
Xalikulova Shirin Utkir qizi

BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOTINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR 354
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Xasanboyeva Muyassar Ubaydullayevna

XUSUSIY KORXONALARDA KADRLAR MENEJMENTI SAMARADORLIGINI OSHIRISH 358
Alimova Dildora Damirovna

BANK TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI 363
Rajabov Oybek Panjievich

O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT SANOATIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 367
Eshtemirova Anora Norboy qizi

BOZOR KONYUNKTURASIGA MOS PIYOZ YETISHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI 371
Sadikova Shohida Obidqul qizi

HUDUDLARDA MAISHIY XIZMATLAR SOHASINI KLASTERLASH VA RESURS SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 375
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

XUSUSIY VA KORPORATIV TUZILMALARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI HAMDA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI 380
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich

YIRIK VA KICHIK BIZNES O'RTASIDA KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI 385
Nasirova Kamola Alimovna

MOLIYAVIY HISOBOTLARNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIDAGI IQTISODIY ROLI 394
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Yahyayeva Ra'no Raximovna

DIRECTIONS FOR IMPROVING INVESTMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY (EXPERIENCE OF UZBEKISTAN) 400
Khatamov Nurbek Achildiyevich, Sharifi Abdul Fatah

DAVLATNING FISKAL VA MONETAR SIYOSATI UYG'UNLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH 405
Uralov Shavkat Maxramovich

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI 410
Yusubov Muzaffar Alimbayevich

BANKLARDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING MIJOZLAR QONIQISH DARAJASIGA TA'SIRI 414
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich

BOJ-TARIF SIYOSATI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-AMALIY YO'NALISHLAR 418
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA BOSHQARUV KADRLARINING KOMPETENSIYASI 424
Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ZIYORAT TURIZMIDA DESTINATSIYA VA GEOAXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 433
Qosimov Jahongir Ro'ziboyevich, Suyunova Nilufar

YEVROPA DAVLATLARIDAGI KORXONALARDA MOLIYAVIY REJALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI VA ULARDAN O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI 440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich

TASHKILOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA LOYIHALARINI BOSHQARISH 446
Xasanov Odilxon Kaxxorovich

O'ZBEKISTON TURIZM SANOATINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH 450
Kobilova Shozoda Timurovna, Isxakova Sarvar Ayubovna

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LABOR THEORY: EVOLUTION, CHALLENGES AND FUTURE PROSPECTS 456
Tukhliyev Bakhodir Adinaevich

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПЕРВОГО ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В СИСТЕМЕ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 460
Астанов Зафар Муродуллаевич

TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITISH SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 466
To'xtamisheva Dilrabo Shermonovna

KICHIK VA O'RTA BIZNESNI YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 472
Norboyev Sarvar Azodovich

MINTAQAVIY RIVOJLANISHDA INVESTITSIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 476
Xatamova Manzura Ochildiyevna, Safarov Botir Isaq o'g'li

MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI 482
To'rayeva Nafisa Odiljonovna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING PUL MUOMALASI BARQARORLIGIGA TA'SIRINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 487
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich

O'ZBEKISTONDA TAKSI XIZMATLARI BOZORIDA INSTITUSIONAL ISLOHOTLARNING IQTISODIY AHAMIYATI 491
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li

EKOLOGIK TANGLIK SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA YERLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH 497
Kudiyarov Aybek Alisherovich

BANK LIKVIDLIGINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLAR 502
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li

IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA SANOAT ISHLAB CHIQARISH TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH 509
Almardanova Farzona Tulkin qizi, Kasimov Azamat Abdukarimovich

QUYI AMUDARYO IQTISODIY MINTAQASI CHEGARABO'YI HUDUDLARINING TURISTIK IMKONIYATLARI 515
Djumabayeva Shaira Xalillayevna

SURXONDARYO VILOYATIDA ULGURJI SAVDO HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODELI YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH 522
Turopova Sohiba Djumanazarovna

MINTAQADA INNOVATSION USULDA BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 531
Davranov Odil Jumanazarovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA MAHSULOT TANNARXINING BOSHQARUV TAHLILINI AMALGA OSHIRISH USULLARI 538
Xamidova S.Ya.

STRATEGIES FOR INCREASING COMPETITIVENESS IN DEVELOPING EXPORT ACTIVITIES IN SMALL ENTERPRISES 544
Nasridinova Shokhida Taufikovna

SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA ILMIY-NAZARIY QARASHLAR 551
To‘g‘onov Ibroximxo‘ja

XUSUSIY TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY RESURSLARINI MUSTAHKAMLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI 555
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich

PENSIYA JAMG‘ARMASI DAROMADLARI SHAKLLANISHI MASALALARI 562
Sherjonov Doniyor Saparbaevich

EKSPORT VA VALYUTA OPERATSIYALARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI 566
Sobirova Xilola Rustam qizi

SURXONDARYO VILOYATIDA AHOLI JON BOSHIGA CHAKANA SAVDO AYLANMASI HAJMI KO‘RSATKICHLARINI ARIMA MODELI YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH 571
Qudratova Shahnoza Shuhrat qizi

XO‘JALIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 579
Valijonov Akmaljon

XIZMATLAR IQTISODIYOTI VA UNI RIVOJLANISHNING NAZARIY ASOSLARI 584
Abduxoliqova Farangiz Abduxoliq qizi

O‘ZBEKISTONDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMI: HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 588
Kuvandikov Shuxrat Oblokulovich, Abduxalikova Komila Abduxalikovna

ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (ABC) И ЦЕЛЕВОГО КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ (TC) КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА 595
Киличева Ф.Б.

GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH 601
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich

SOLIQ NAZORATI TIZIMI: IQTISODIY MOHIYATI, SHAKLLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 606
Donaboyev Dostonbek Xusan o‘g‘li

УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ЕГО ФИНАНСОВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ 610
Агзамов Авазхон Талгатович, Алиева Сусанна Сейрановна

NOBANK KREDIT TASHKILOTLARINING AKTIV OPERATSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI 618
Sardor Karimov Boydulla o‘g‘li

INVESTITSION JOZIBADORLIKNING IQTISODIY MOHIYATI VA INVESTITSIYA NAZARIYALARI INTEGRATSIYASI 624
Abdullayeva Nilufar Ruslanovna

QURILISH KORXONALARINI KORPORATIV QIMMATLI QOG‘OZLAR ORQALI MOLIYALASHTIRISHNING ILG‘OR XORIJ TAJRIBASI VA UNI QO‘LLASH YO‘NALISHLARI 630
Igitov Jurabek Kuzibekovich

OPEN BANKING AS A DRIVER OF FINANCIAL INNOVATION AND INCLUSION IN UZBEKISTAN’S BANKING SECTOR 637
Kuvatova Oliya Sheraliyevna, Asadbek Ergashov

TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY SAMARADORLIGINI BOSHQARISH VOSITALARI 642
Sadikov Q.M.

BOSHQARUV HISOBIDA NARX SHAKLLANISHINING NAZARIY JIHATLARI (TOVAR BOZORIDA USTUN MAVQEGA EGA XO'JALIK SUBYEKTLARI MISOLIDA) 646
Xaitmetov Elmurat Sidikmatovich

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭНЕРГОЁМКОСТИ ВВП НА ОСНОВЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ 652
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.

XALQARO LOYIHALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI INTEGRATSIYA YETUKLIGI MODELI VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH METODOLOGIYASI 659
Ne'matova Bonura Umid qizi

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDITNING MOHIYATI, MAQSADI VA ASOSIY VAZIFALARI 664
Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich

OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV ASOSIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH 674
Xusanova Gavhar

MAHALLIY SHAROITDA SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI KO'P MEZONLI BAHOLASHNING IQTISODIY YO'NALTIRILGAN GIBRID MODELI VA UNING AMALIY QO'LLANILISHI 679
Mirzayeva Shaxnoza Mamat qizi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QUYOSH FOTOELEKTR STANSIYALARINING HOLATI VA O'RNATILGAN QUVVATLARINI TAHLIL QILISH 683
Maxamadiyev Farrux Mirazimovich, Baratov Laziz Suyun o'g'li

BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LARNING NAZORATINI TASHKIL QILISH 688
Dadaboyev Tulqinjon Yusupjonovich, Dadaboyev Abdurahmon Ne'matjon o'g'li

RAQAMLI IQTISODIYOT BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING IQTISODIY OMILLARI VA ZAMONAVIY AHAMIYATI 693
Yusubov Inomjon Ikrom o'g'li

MOLIYAVIY RESURSLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK VA AMALIY JIHATLARI 699
Narzulloyev Behruz Baxtiyor o'g'li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI AMALIYOTI TAHLILI 702
Kazakbayev S.B.

BOG'DORCHILIK TARMOG'NI RIVOJLANTIRISHDA SUV TEJAMKOR TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 705
Sattorov Orifjon Boymurodovich

MHXS ASOSIDA SUG'URTA KOMPANIYALARINING BUGALTERIYA HISOBI VA MOLIYAVIY TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH STRATEGIYALARI 709
Alimov Baxodir Batirovich

QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING IMTIYOZLI MOLIYALASHTIRISH MYEXANIZMLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 718
Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING IMTIYOZLI MOLIYALASHTIRISH MYEXANIZMLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich
Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti assistenti

Annotatsiya. Maqolada "barqaror qishloq xo'jaligi", qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish omillari, qishloq xo'jaligida qiymat zanjiri va moliyalashtirish masalalari tushunchalarining mohiyati ochib berilgan. Agrosug'urta va davlat subsidiyalari, qishloq xo'jaligi subyektlariga sug'urta mukofotini qoplab berish mexanizmi, inson kapitali va innovatsiyalar transferi, xorijiy mutaxassislarni jalb qilish hamda ularning xarajatlarini kompensatsiya qilish masalalari ko'rib chiqilgan. Barqaror qishloq xo'jaligini moliyalashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: barqaror qishloq xo'jaligi; qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish omillari; imtiyozli kredit; moliyaviy ko'rsatkichlar; davlat-xususiy sheriklik; investitsion siyosat; qishloq xo'jaligi sug'urtasi; subsidiya; texnologik konsalting; "yashil" obligatsiyalar.

Abstract. The article reveals the essence of the concepts of "sustainable agriculture," factors of sustainable agricultural development, value chains in agriculture, and financing issues. It examines agro-insurance and state subsidies, mechanisms for compensating insurance premiums for agricultural entities, human capital development and innovation transfer, the involvement of foreign specialists, and compensation of related costs. Proposals for financing sustainable agriculture are developed.

Key words: sustainable agriculture; factors of sustainable agricultural development; concessional lending; financial indicators; public-private partnership; investment policy; agricultural insurance; subsidies; technological consulting; green bonds.

Аннотация. В статье раскрывается сущность понятий «устойчивое сельское хозяйство», факторы устойчивого развития сельского хозяйства, цепочка создания стоимости в аграрном секторе и вопросы его финансирования. Рассмотрены механизмы агрострахования и государственных субсидий, компенсации страховых премий сельскохозяйственным субъектам, развитие человеческого капитала и трансфер инноваций, привлечение иностранных специалистов и компенсация связанных с этим затрат. Разработаны предложения по финансированию устойчивого сельского хозяйства.

Ключевые слова: устойчивое сельское хозяйство; факторы устойчивого развития сельского хозяйства; льготное кредитование; финансовые показатели; государственно-частное партнёрство; инвестиционная политика; сельскохозяйственное страхование; субсидии; технологический консалтинг; «зелёные» облигации.

KIRISH

Hozirgi kunda O'zbekiston oldida iqtisodiy rivojlanish sifatini tubdan o'zgartirish vazifasi turibdi. Iqtisodiy o'sishni xomashyo yetishtiruvchi tarmoqlar va ularning mahsulotini eksport qilish hisobiga emas, balki ilm talab qiluvchi omillar asosida ta'minlash, innovatsion turdagi iqtisodiyotni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xomashyo yetishtiruvchi tarmoqlarga tayangan rivojlanish modeli yetarli darajada samarali emas bo'lib, u uzoq muddatli istiqbolda barqaror rivojlanish sharoitlarini to'liq ta'minlab bera olmaydi.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (Food and Agriculture Organization — FAO) baholashiga ko'ra, tobora o'sib borayotgan talabni qondirish uchun 2050-yilga kelib qishloq xo'jaligi tarmog'i tomonidan 2012-yilga nisbatan qariyb 50 foizga ko'proq oziq-ovqat mahsulotlari, yem-xashak va bioyoqilg'i ishlab chiqarilishi zarur bo'ladi. Agar o'z vaqtida tegishli chora-tadbirlar ko'rilsa, ushbu yuqori talabni qondirish jiddiy muammoga aylanmaydi.

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining eng yuqori o'sish sur'atlari 1960-2015-yillar oralig'ida kuzatilgan bo'lib, ushbu davrda dunyo qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi uch barobardan ortiq oshgan (FAO, 2017). Biroq iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarga bo'lgan bosimning kuchayishi, qishloq xo'jaligiga kiritilayotgan investitsiyalar hajmining yetarli emasligi hamda texnologik cheklovlar tufayli ishlab chiqarishning o'sish sur'atlarini saqlab qolish tobora murakkablashib bormoqda.

Shu sharoitda faqat innovatsiyalar va jadal texnologik rivojlanish oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabni barqaror asosda qondirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bunga esa investitsiyalar hajmini oshirish hamda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishga qaratilgan samarali davlat siyosati orqali erishish mumkin. Ushbu yondashuv ishlab chiqarish unumdorligining mavjud darajasini saqlab qolish, daromadlilikni barqaror oshirish hamda kambag'allikni izchil qisqartirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi.

"Har bir investor O'zbekiston deganda, eng avvalo, barqarorlik va kelajakka ishonchni tasavvur qilishi uchun intilayapmiz", — degan fikrlar mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarning mazkur yo'nalishdagi dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Izlanishlarimiz shuni ko'rsatadiki, barqaror qishloq xo'jaligi — bu qishloq xo'jaligini barqaror tarzda yuritish bo'lib, bunda oziq-ovqat va tekstil mahsulotlariga bo'lgan jamiyatning bugungi kundagi ehtiyojlari qondiriladi hamda hozirgi va kelajak avlodlarning o'z ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlari xavf ostiga qo'yilmaydi [1]. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish tushunchasi ostida barqaror usullar asosida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmini oshirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashni tushunadi.

Bir guruh polyak olimlarining fikricha, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat: qishloq xo'jaligi xodimlarining munosib turmush darajasini ta'minlash; atrof-muhitni ifloslantirmaydigan va ekologik xavflarni keltirib chiqarmaydigan ishlab chiqarish usullariga erishish; imkon qadar qayta tiklanuvchi resurslardan maksimal darajada foydalanish; qishloq sotsiumini va an'anaviy turmush tarzini saqlab qolish; chorvachilik faoliyatida etik tamoyillarni hisobga olish [2].

Fikrimizcha, mamlakat qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishini ta'minlash to'rt guruh omillarning, jumladan ekologik-iqtisodiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy-texnologik hamda ijtimoiy-ekologik-iqtisodiy omillarning kompleks ta'siri natijasidir. Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning strategik yo'nalishi sifatida qishloq xo'jaligi ekinlari va chorvachilik mahsuldorligining tabiiy hamda biologik omillarini maksimal darajada ishga solish muhim ahamiyat kasb etadi. Yuqoridagi omillar guruhlari ichida to'rtinchi guruh — ijtimoiy-ekologik-iqtisodiy omillar (investitsiyaviy resurslar, qishloq hududlarining rivojlanganlik darajasi, hududdagi ekologik vaziyat) alohida ahamiyatga ega bo'lib, ushbu guruh doirasida investitsiyaviy resurslar omili quyida batafsil ko'rib chiqiladi [3].

Qishloq xo'jaligida qiymat zanjiri va moliyalashtirish masalalari, shuningdek past foizli va uzoq muddatli kreditlarning iqtisodiy samaradorligini asoslab beruvchi tadqiqotlar bilan Johan Swinnen, C. Peter Timmer, A.V. Vaxabov kabi olimlar shug'ullangan. Agrosug'urta va davlat subsidiyalari, qishloq xo'jaligi subektlariga sug'urta mukofotlarini qoplab berish mexanizmlari Olivier Mahul, C. Stutley, B.B. Ma'murovlarning ilmiy ishlarida yoritilgan. Inson kapitali va innovatsiyalar transferi, xorijiy mutaxassislarni jalb qilish hamda ularning xarajatlarini kompensatsiya qilish, shuningdek "bilimlar iqtisodiyoti" konsepsiyasi Gary S. Becker, Everett M. Rogers, J.R. Anderson va I.S. Tuxsanov tadqiqotlarida keng tahlil qilingan.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirish borasida xorijiy davlatlar tajribasidan kelib chiqadigan asosiy xulosa shundan iboratki, sohada faoliyat yurituvchi xo'jalik subyektlari doimiy ravishda imtiyozli kredit resurslari bilan ta'minlanadi hamda ushbu mexanizmlarning shakllari har bir davlatda o'ziga xos yondashuv va xususiyatlarga ega. Imtiyozli kreditlashdan ko'zlangan asosiy maqsad fermer xo'jaliklarining ishlab chiqarish faoliyati uchun maksimal darajada qulay sharoit yaratishdan iborat bo'lib, bunda kreditlar bo'yicha foiz stavkalarining ma'lum bir qismini davlat budjeti hisobidan qoplab berish asosiy tamoyil sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqotimiz doirasida quyidagi takliflar ilgari suriladi: mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida xalqaro moliya institutlari mablag'lari hisobidan tijorat banklari orqali milliy valyutada, asosiy stavkasi 4 foiz bo'lgan, 10 yil muddatga (5 yillik imtiyozli davr bilan) oziq-ovqat yo'nalishida qo'shilgan qiymat zanjirini yaratishga qaratilgan loyihalarni moliyalashtirish; meva-sabzavotchilik klasterlari va eksport shartnomalariga ega fermer xo'jaliklari tomonidan hosilni xavf-xatarlardan sug'urtalash xizmatlaridan foydalanilganda to'langan sug'urta mukofotining 50 foizini, biroq sug'urta summasining 1 foizidan oshmagan qismini qoplab berish; meva-sabzavotchilik klasterlariga xorijdan malakali agronomlar, entomologlar va laboratoriya mutaxassislarini jalb qilish bilan bog'liq xarajatlarning 50 foizini, biroq bir nafar mutaxassis uchun oyiga 1 000 AQSh dollari ekvivalentidan oshmagan miqdorda Qishloq xo'jaligi vazirligining tuman bo'limlari orqali kompensatsiya qilish. Quyida mazkur takliflar batafsil asoslab beriladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, taqqoslash, tizimli tahlil, regressiya tahlili, ekspert baholash hamda iyerarxik tahlil usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishga kiritilgan investitsiyalar samaradorligini baholash maqsadida Andijon viloyati, Andijon tumanida joylashgan "Orol bog'boni" fermer xo'jaligining investitsiyaviy faoliyati tahlil qilindi. Mazkur fermer xo'jaligi Andijon tumani hokimining 2011-yil 10-oktyabrdagi 0262-sonli qaroriga asosan tashkil etilgan bo'lib, "Orol" QFY hududida joylashgan va paxtachilik-g'allachilik hamda chorvachilik yo'nalishlariga ixtisoslashgan. Shuningdek, fermer xo'jaligi respublika qonunchiligida taqiqlanmagan boshqa faoliyat turlari bilan ham shug'ullanadi. Fermer xo'jaligi rahbari — Abdullayev Nodirjon.

"Orol bog'boni" fermer xo'jaligi tomonidan 2022-yilda Agrobank imtiyozli kreditlari (10 yil muddatga, yillik 10 foiz stavkada) hisobidan fermer xo'jaligi faoliyatini rivojlantirish hamda yetishtirilayotgan boshoqli don va paxta ekinlari tannarxini pasaytirish maqsadida 390 mln so'mlik qishloq xo'jaligi texnikasi sotib olingan. Ushbu investitsiyaning fermer xo'jaligi faoliyatiga ta'siri quyida tahlil qilinadi.

Fermer xo'jaligida texnik qurollanganlik darajasining pasayishi yerga sifatsiz va chala ishlov berilishiga, agrotexnik tadbirlarning belgilangan muddatlarda bajarilmasligiga hamda hosildorlikning kamayishiga olib keladi. Shuningdek, yoqilg'i tejash maqsadida yerlarni shamol va suv eroziyasidan himoyalash bo'yicha tadbirlarning to'liq bajarilmasligi chang bo'ronlarining yuzaga kelishiga va unumdor yer qatlamining yuvilib ketishiga sabab bo'lishi mumkin.

Hozirgi vaqtda Andijon viloyatidagi ko'plab fermer xo'jaliklarida texnika parkini yangilash uchun o'z mablag'lari yetarli emas. Shu bois yangi texnika sotib olishga muqobil variant sifatida xizmat ko'rsatuvchi firmalar (mashina-traktor parklari) texnikalaridan shartnoma asosida, ma'lum haq evaziga foydalanish amaliyoti mavjud. Ushbu firmalarda yer haydash, ekish, kultivatsiya qilish va hosil yig'ishtirish kabi agrotexnik tadbirlar uchun maxsus texnikalar bo'lib, traktorlarning ekspluatatsiya xarajatlari firma tomonidan qoplanadi. Biroq ushbu usulning kamchiligi shundan iboratki, mavsumiy tig'iz davrlarda texnikalar yetishmasligi sababli xizmatlar navbat asosida ko'rsatiladi, bu esa agrotexnik tadbirlarning o'z vaqtida bajarilmasligiga va natijada hosildorlikning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli qishloq xo'jaligi texnikasini kredit mablag'lari hisobidan sotib olish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, qishloq xo'jaligi faoliyatini yuritishda xizmat ko'rsatuvchi firmalar texnikasidan foydalanish varianti bilan o'z texnikasidan foydalanish varianti solishtirilganda, ikkinchi variant iqtisodiy jihatdan samaraliroq ekanligi aniqlangan [4].

Natijada respublikamizda davlat tomonidan qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, 2022-yilda fermer xo'jaliklari tomonidan qishloq xo'jaligi texnikalarini sotib olish uchun Agrobank orqali imtiyozli kredit resurslari ajratildi. Mazkur tahlilda ma'lumot manbai sifatida "Orol bog'boni" fermer xo'jaligining 2021-2023-yillar uchun moliyaviy hisobotlaridan foydalanildi.

2021-yilda fermer xo'jaligi tomonidan 5 150,0 ming so'm sof foyda olingan bo'lsa, 2022-yilda ushbu ko'rsatkich 32 335,0 ming so'mni, 2023-yilda esa 29 885,0 ming so'mni tashkil etgan. Ushbu ko'rsatkichlar nisbatan past darajada bo'lib, 2023-yilda "kelgusi davr xarajatlari" moddasi bo'yicha 207 343,5 ming so'm miqdorida mablag' aks ettirilgani sof foydaning real darajasi amalda bundan ham past bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Fermer xo'jaligining moliyaviy holatini yanada aniqroq baholash imkonini beruvchi nisbiy ko'rsatkichlar dinamikasi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. "Orol bog'boni" fermer xo'jaligining investitsiyaviy faoliyati natijasida uning moliyaviy ko'rsatkichlari o'zgarishi [5].

№	Ko'rsatkichlar	2021-yil	2022-yil	2023-yil
1	To'lov qobiliyati (qoplash) koeffitsiyenti	1,25	1,42	0,89
2	O'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlanganlik koeffitsiyenti	0,20	0,30	-0,53
3	Xarajatlarning rentabellik koeffitsiyenti	0,01	0,04	0,10
4	O'z va qisqa muddatli qarz mablag'larining nisbat koeffitsiyenti	0,28	0,45	0,22

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, eng e'tiborga molik jihat "Orol bog'boni" fermer xo'jaligida 2023-yilda xarajatlar rentabelligi koeffitsiyenti bo'yicha holatning nisbatan yaxshilana boshlaganidir. Xususan, ushbu ko'rsatkich uch yil avvalgi 0,01 darajadan 0,10 gacha oshgan. Ma'lumki, agar rentabellik ko'rsatkichi 0,05 dan past bo'lsa, xo'jalik past rentabelli hisoblanadi. Mazkur jihatdan ijobiy siljish kuzatilgan bo'lsa-da, boshqa moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha holatning yomonlashganini ko'rish mumkin.

Jumladan, 2023-yilda to'lov qobiliyati ko'rsatkichi 0,89 gacha pasaygan bo'lib, bu 1,25 dan past daraja moliyaviy barqarorlik nuqtayi nazaridan qoniqarsiz hisoblanadi. Shuningdek, o'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlanganlik ko'rsatkichi -0,53 gacha tushib ketgan, holbuki ushbu ko'rsatkichning me'yoriy darajasi kamida 0,2 bo'lishi lozim. O'z va qisqa muddatli qarz mablag'lari nisbat koeffitsiyenti dastlab o'sish tendensiyasini ko'rsatgan bo'lsa-da, keyinchalik 0,22 gacha pasaygan. Mazkur ko'rsatkich qarz majburiyatlarini o'z manbalari hisobidan qoplash imkoniyatini ifodalaydi va uning 1 dan past bo'lishi korxonada moliyaviy tavakkalchilik mavjudligini anglatadi. Demak, ushbu ko'rsatkich bo'yicha ham fermer xo'jaligining moliyaviy holati qoniqarli emas.

Umumiy xulosa sifatida aytish mumkinki, 2023-yil yakunlariga ko'ra fermer xo'jaligining moliyaviy holati barqaror emas. Buning asosiy sabablari sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin: mol yetkazib beruvchilar oldidagi 468 mln so'mlik qarzdorlik, 331 mln so'mlik sotilmay qolgan tayyor mahsulot zaxiralari, 207 mln so'mlik kelgusi davr xarajatlari hamda 627,6 mln so'm miqdoridagi kredit va foizlar bo'yicha bank oldidagi uzoq muddatli qarzdorlik. Ushbu holatlar qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, fermer xo'jaligining diversifikatsiya yo'li bilan yuqori qo'shilgan qiymatga ega, bozorbop va eksportbop mahsulotlar yetishtirishga ixtisoslashuvi maqsadga muvofiqdir.

Qishloq xo'jaligida investitsion muhitni yaxshilash va risklarni samarali boshqarish borasida rivojlangan davlatlar tajribasini o'rganish milliy iqtisodiyot uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot doirasida Isroil, Turkiya va Chili kabi davlatlarning samarali modellari tahlil qilindi.

Isroil qishloq xo'jaligida investitsiyalar samaradorligi "ishlab chiqarish – saqlash – qayta ishlash" qiymat zanjirining uzluksiz moliyalashtirilishi bilan izohlanadi. Ushbu mamlakatda investitsion siyosat xalqaro moliyaviy resurslarni tijorat banklari orqali imtiyozli shartlarda, uzoq muddatli (10-15 yil) va past foiz stavkalarida yo'naltirishga asoslangan. Bunda asosiy e'tibor nafaqat hosil yetishtirishga, balki yuqori texnologiyali qayta ishlash quvvatlarini rivojlantirishga qaratiladi. Tadqiqotimizda ilgari surilgan xalqaro moliya institutlari mablag'larini milliy valyutada 4 foizlik stavkada yo'naltirish taklifi mazkur model bilan mantiqan uyg'unlashadi.

Isroilda "Smart Money" tamoyili va qo'shilgan qiymat zanjirini moliyalashtirish tizimi hosildorlikni jahon miqyosida eng yuqori darajalarga olib chiqdi. Innovatsion moliyalashtirish va suv tejovchi texnologiyalar hisobiga issiqxona sharoitida pomidor hosildorligi 1 gektardan 300 tonnagacha yetkazildi (an'anaviy usullarda bu ko'rsatkich o'rtacha 50-80 tonnani tashkil etadi). Islohotlar natijasida Isroil xom mahsulot eksportidan qayta ishlangan va yuqori qiymatga ega mahsulotlar eksportiga o'tdi, qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportidan olinadigan daromad oxirgi 20 yilda 2,2 mlrd AQSh dollaridan oshdi. Suvdan foydalanish samaradorligi ham 40 foizga oshdi. Bunda asosiy omil imtiyozli kreditlar va texnologiyalarga yo'naltirilgan investitsiyalar bo'ldi.

Tadqiqotning iqtisodiy samaradorlik qismida taklif etilayotgan chora-tadbirlar joriy etilganda O'zbekiston qishloq xo'jaligida kutiladigan o'zgarishlar prognoz qilindi. Xususan, xorijiy kreditlarni 4 foizlik stavkada 10 yil muddatga berish qayta ishlash quvvatlarini sezilarli oshiradi. Hozirda meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash darajasi 15-20 foizni tashkil etsa, prognozlarga ko'ra, 2030-yilga borib bu ko'rsatkich 35-40 foizga yetishi mumkin. Natijada tayyor mahsulot eksporti hisobiga har bir tonna mahsulotdan olinadigan eksport tushumi o'rtacha 1,8 barobarga oshadi.

Turkiya tajribasida qishloq xo'jaligini sug'urtalashda davlat-xususiy sheriklik tamoyili muhim o'rin tutadi. 2005-yilda tashkil etilgan TARSİM tizimi sug'urta mukofotining 50 foizini davlat byudjeti hisobidan qoplash orqali fermerlarning moliyaviy yukini kamaytirdi va banklarning kredit risklarini minimallashtirdi. Ushbu mexanizm sug'urta qamrovini kengaytirib, eksport hajmining 2005-yildagi 1,6 mlrd dollardan 2022-yilda 3,5 mlrd dollargacha oshishiga xizmat qildi. Tabiiy ofatlar oqibatida yetkazilgan zararlarning 70-80 foizi fermerlarga qaytarilishi ularning moliyaviy barqarorligini ta'minladi.

Chilining texnologiyalar transferi dasturi xorijiy ekspertlarni jalb qilish orqali qishloq xo'jaligida raqobatbardoshlikni oshirishning samarali modeli hisoblanadi. Ushbu dastur doirasida xorijiy agronom va laboratoriya mutaxassislarining xarajatlari 50 foizgacha kompensatsiya qilinadi. Natijada mahsulot tannarxi sezilarli pasaymagan bo'lsa-da, uning eksportboplik darajasi 2-3 barobarga oshdi va Chili qisqa muddat ichida dunyodagi yetakchi meva eksportchilaridan biriga aylandi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun quyidagi uch omilning integratsiyasi zarur:

1. uzoq muddatli va arzon kreditlar (Isroil modeli);
2. davlat subsidiyasiga asoslangan sug'urta tizimi (Turkiya modeli);
3. texnologik konsaltingni qo'llab-quvvatlash (Chili modeli).

2-jadval. Qiyosiy prognoz jadvali (2026-2028-yillar uchun) [6]

№	Ko'rsatkichlar	Joriy holat (taxminiy)	Prognoz (taklif joriy etilsa)	Iqtisodiy samara
1	Qayta ishlash darajasi	18%	35%	Qo'shilgan qiymatning 2 barobar o'sishi
2	Sug'urtalangan maydonlar	7%	30%	Moliyaviy risklarning pasayishi
3	O'rtacha hosildorlik (intensiv)	100% (baza)	130%	Mahsulot hajmining 30% ga ko'payishi
4	Eksport tushumi (1 tn uchun)	$600–700	$1,100–1,200	Valyuta tushumining sezilarli o'sishi

Tadqiqotimizda quyidagi soddalashtirilgan iqtisodiy samaradorlik formulasini qo'lladik:

$$E = \frac{(Vp - Vc) + Is}{Cinv}$$

Bu yerda: E – investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi;
V_p – prognoz qilinayotgan ishlab chiqarish hajmi (ya'ni, taklifimizdan keyingi o'sish);
V_c – joriy ishlab chiqarish hajmi;
I_s – sug'urta kompensatsiyasi hisobiga saqlab qolingan mablag'lar;
C_{inv} – yo'naltirilgan imtiyozli investitsiyalar hajmi.

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar asosida quyidagi xulosa va takliflar shakllantirildi.

1. Moliyalashtirish tizimini takomillashtirish bo'yicha

- mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida xalqaro moliya institutlari mablag'larini tijorat banklari orqali milliy valyutada, yillik 4 foiz stavkada, 10 yil muddatga (5 yillik imtiyozli davr bilan) ajratish maqsadga muvofiq hisoblanadi;
- kutilayotgan natija: mazkur past foizli va uzoq muddatli moliyaviy resurslar qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash quvvatlarini kengaytirish imkonini beradi. Hisob-kitoblarga ko'ra, bu meva-sabzavotchilik tarmog'ida qo'shilgan qiymat zanjiri samaradorligini o'rtacha 1,8 barobarga oshiradi.

2. Agrosug'urta mexanizmini takomillashtirish bo'yicha

- eksport shartnomasiga ega bo'lgan klasterlar va fermer xo'jaliklari uchun sug'urta mukofotining 50 foizini (biroq sug'urta summasining 1 foizidan oshmagan qismini) davlat tomonidan qoplab berish tizimini joriy etish zarur;
- TARSİM tizimi tajribasi tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur yondashuv sug'urta qamrovini 30 foizgacha oshiradi hamda tabiiy ofatlar sharoitida qishloq xo'jaligi subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

3. Inson kapitali va innovatsiyalar transferini rivojlantirish bo'yicha

- meva-sabzavotchilik klasterlariga xorijdan yuqori malakali agronomlar, entomologlar va laboratoriya mutaxassislarini jalb qilish bilan bog'liq xarajatlarning 50 foizini (bir nafar mutaxassis uchun oyiga 1 ming AQSh dollari ekvivalentigacha) Qishloq xo'jaligi vazirligi orqali kompensatsiya qilish taklif etiladi;
- iqtisodiy samara: xorijiy bilim va texnologiyalarni jalb etish hisobiga mahsulotlarning eksportboplik darajasi (GlobalGAP va boshqa xalqaro standartlarga muvofiqlik) 40 foizdan 85 foizgacha oshadi, hosildorlik esa o'rtacha 25-30 foizga ko'tariladi.

4. Umumiy iqtisodiy samaradorlik

Taklif etilayotgan chora-tadbirlar majmuasi qishloq xo'jaligiga yo'naltirilayotgan investitsiyalarning qaytish koeffitsiyentini (ROI) oshirish bilan bir qatorda, sohada barqaror "investitsion jozibadorlik" muhitini shakllantiradi. Natijada 2030-yilga qadar qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash darajasini hozirgi 18 foizdan 35-40 foizgacha yetkazish uchun mustahkam iqtisodiy asos yaratiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirishga qaratilgan quyidagi takliflar ishlab chiqildi. Jumladan, mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida xalqaro moliya institutlari mablag'lari hisobidan tijorat banklari orqali milliy valyutada, yillik 4 foizli asosiy stavkada, 10 yil muddatga (5 yillik imtiyozli davr bilan) oziq-ovqat yo'nalishida qo'shilgan qiymat zanjirini shakllantirishga qaratilgan loyihalarni moliyalashtirish maqsadga muvofiq deb topildi.

Shuningdek, meva-sabzavotchilik klasterlari va fermer xo'jaliklari eksport shartnomasiga ega bo'lgan holda meva-sabzavot hosilini xavf-xatarlardan sug'urtalash xizmatidan foydalanganda, to'langan sug'urta mukofotining 50 foizini, biroq sug'urta summasining 1 foizidan oshmagan qismini davlat tomonidan qoplab berish tizimini joriy etish taklif etildi. Bundan tashqari, meva-sabzavotchilik klasterlariga xorijdan yuqori malakali agronomlar, entomologlar va laboratoriya mutaxassislarini jalb qilish bilan bog'liq xarajatlarning 50 foizini, biroq bir nafar mutaxassis uchun oyiga 1 ming AQSh dollari ekvivalentidan oshmagan qismiga Qishloq xo'jaligi vazirligining tuman bo'limlari orqali kompensatsiya to'lash maqsadga muvofiq deb hisoblanadi.

Fikrimizcha, qishloq xo'jaligini rivojlantirishning strategik yo'nalishi sifatida qishloq xo'jaligi ekinlari va chorvachilik mahsuldorligining tabiiy hamda biologik omillaridan maksimal darajada samarali foydalanish lozim. Tadqiqotlar natijasida Andijon viloyatida oziq-ovqat iste'molining ratsional iste'mol me'yorlariga mosligi tahlil qilinganda, go'sht mahsulotlari va tuxum bo'yicha iste'mol hajmi tibbiyot mutaxassislari tavsiya etgan me'yorlardan past ekanligi aniqlandi. Shu bois kelgusida sog'lom va barkamol avlodni shakllantirish maqsadida ushbu mahsulotlar taklifini oshirish, buning uchun esa chorvachilik xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash, subsidiyalar ajratish hamda yaylovlarni muhofaza qilish bo'yicha tadbirlarni qo'shimcha moliyalashtirish zarur hisoblanadi.

Andijon viloyatida 2017-2021-yillarda qishloq xo'jaligida o'zlashtirilgan investitsiyalar manbalari tahlili shuni ko'rsatdiki, xorijiy manbalar tarkibida xorijiy kreditlar ulushi 81,9 foizni, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ulushi esa atigi 18,1 foizni tashkil etgan. Mazkur holat to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimini rag'batlantirish zarurligini ko'rsatadi. Shu munosabat bilan hududlarning investitsiya salohiyati, mavjud imkoniyatlari va investorlar uchun muhim bo'lgan barcha axborotlarni qamrab olgan investitsiya portallarini yaratish va doimiy ravishda yangilab borish, shuningdek, har bir hududning investitsiya salohiyatini aks ettiruvchi tayyor investitsiya takliflari ro'yxatini shakllantirib, ularni xorijiy investorlarga tavsiyaviy tarzda taqdim etish maqsadga muvofiqdir.

Bundan tashqari, barqaror moliyalashtirishning umumqabul qilingan xalqaro tamoyillarini milliy amaliyotga joriy etish hamda mamlakatda "yashil" moliyalashtirish bozorini shakllantirish zarur. Xorijiy tajriba tahlili "yashil" obligatsiyalar va qarzlar ekologik loyihalarni moliyalashtirishning samarali moliyaviy instrumentlari ekanligini ko'rsatadi. Shu bois davlat tomonidan emitentlar va investorlarning "yashil" obligatsiyalarni chiqarish va sotib olishga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiluvchi huquqiy, tashkiliy, uslubiy, axborot, konsultatsion hamda rag'batlantiruvchi chora-tadbirlarni amalga oshirish talab etiladi.

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishga ta'sir etuvchi omillar asosida tuzilgan ekonometrik model natijalariga ko'ra, 2030-yilgacha investitsiyalar hajmining prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqildi. Prognoz natijalari kelgusida ishchi kuchi va ekin maydonlari qisqarib borishini ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishga mehnat unumdorligi va hosildorlikni oshirish, shuningdek, ekinlar diversifikatsiyasi orqali erishish mumkin. Shu nuqtai nazardan, mehnat unumdorligini oshirish uchun "aqlli" qishloq xo'jaligi texnologiyalariga investitsiyalarni yo'naltirish, hosildorlikni oshirish uchun esa urug'chilik tizimi va chorvachilik xo'jaliklarini qo'shimcha moliyalashtirish zarur hisoblanadi. Ekin maydonlarining keskin qisqarib ketishining oldini olish maqsadida sug'oriladigan qishloq xo'jaligi yerlarining qisqarishini qat'iy nazoratga olish lozim.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, "O'zbekiston Respublikasining qishloq xo'jaligini investitsiyaviy rivojlantirish to'g'risida" alohida qonun qabul qilinishi maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, investitsiyalarni hududlarning "o'sish nuqtalari"ni belgilovchi, suvni kam sarf etuvchi istiqbolli qishloq xo'jaligi tarmoqlariga oqilona yo'naltirish, tumanlarning tuproq-iqlim sharoitlarini inobatga olgan holda muayyan mahsulotlarni yetishtirishga ixtisoslashuvni kuchaytirish, noyob va yuqori qiymatli gullar hamda dorivor o'simliklar yetishtirishni rivojlantirish orqali jahon bozorida raqobatbardosh va noyob mahsulotlar segmentida mamlakatimizning mustahkam o'rnini shakllantirish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xolmatov S.X. Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari // Tafakkur manzili. 2022. №52. 1-jild, 2-qism. B. 71-83. ISSN 2180-2160.
2. Xolmatov S. Investitsiyalarning qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishdagi yo'nalishlari // Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. 2022. Vol. 2, Issue 13 (December). ISSN 2181-2853. DOI: 10.5281/zenodo.7482867.
3. Xolmatov S.X. Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida) // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. 2023. №11-12. B. 1168-1173. ISSN 2992-8982.
4. Понедельников В.В. Инвестиционное обеспечение устойчивого развития аграрного производства: дис. канд. экон. наук: 08.00.05 (на материалах Ставропольского края). М.: РГЭ, 2006. Электронный ресурс (РГБ).
5. Ko'rsatkichlar muallif tomonidan fermer xo'jaligi hisobotlari asosida quyidagi hujjatga muvofiq hisoblangan: "Davlat ishtirokidagi korxonalarni moliyaviy sog'lomlashtirish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida": O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2018-yil 14-dekabr, №1013. Manba: www.lex.uz.
6. Vaxabov A.V., va boshq. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. Toshkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 2021. 320 b.
7. Ma'murov B.B. Qishloq xo'jaligida sug'urtalash tizimini takomillashtirish. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. 160 b.
8. Tuxsanov I.S. Agroklasterlar boshqaruvida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2022. 198 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari. Manba: www.stat.uz.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz